

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/204270,Uroczystosci-w-81-rocznice-buntu-wiezniow-obozu-smierci-Treblinka-II.html>

28.02.2026, 00:45

Uroczystości w 81. rocznicę buntu więźniów obozu śmierci Treblinka II

2 sierpnia 1943 roku w obozie zagłady Treblinka II rozpoczął się bunt więźniów, którzy podpalili budynki obozowe i zaatakowali strażników. W buncie wzięło udział ponad 700 więźniów, około 200 udało się uciec z obozu, a blisko 100 przeżyło wojnę. Uroczystości upamiętniające 81. rocznicę odbyły się 2 sierpnia 2024 r. w Muzeum Treblinka.

02.08.2024

Obchody upamiętniające 81. rocznicę buntu zostały zorganizowane z inicjatywy Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma we współpracy z Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy (1941–1944).

Oficjalne uroczystości rozpoczęły się w samo południe pod pomnikiem Ofiar Obozu Zagłady, który znajduje się na terenie muzeum. Obecni byli przedstawiciele władz państwowych. Następnie zaprezentowana została wystawa plenerowej „Artystyczny świat utracony. W hołdzie artystom zamordowanym w Obozie Zagłady w Treblince”.

- Willenberg był jednym z około dwustu Żydów, którzy zdołali tego dnia wydostać się z obozu. Z tej liczby końca wojny doczekało mniej niż 100 osób. Treblinka to wielka lekcja na temat potęgi zła, ale też przypowieść o ludzkiej godności i niezłomności. Taką przypowieść nieśli uczestnicy buntu w tym piekle na ziemi. Samuel Willenberg niósł ją przez całe swoje życie, nie tylko jako nieustrudzony edukator młodzieży oraz artysta, ale także żołnierz kampanii polskiej 1939 roku, powstaniec warszawski, odznaczony m.in. Orderem Wojennym Virtuti Militari, Krzyżem Zasługi z Mieczami oraz Orderem Odrodzenia Polski

- powiedział zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski. Wspomniał także, że od 2020 roku IPN opiekuje się kolekcją 15 rzeźb Samuela Willenberga, które udało się zaprezentować w kilkunastu lokalizacjach, a także przeprowadzić na ich kanwie szereg warsztatów dla młodych ludzi.

- „Naród, który traci pamięć, traci sumienie”, powiedział kiedyś polski poeta Zbigniew Herbert. Misją i zarazem zaszczytem Instytutu Pamięci Narodowej jest nieść tę pamięć przez pokolenia. Cześć i chwała bohaterom żydowskim Powstańcom z Treblinka. Wieczna pamięć wszystkim ofiarom niemieckiego ludobójstwa popełnionego w okresie II wojny światowej. Pamięć jest najważniejsza

- zaznaczył.

Dr hab. Karol Polejowski przypomniał, że w zeszłym roku, w okrągłą rocznicę buntu rzeźby w unikatowej, plenerowej odsłonie stanęły na tle ściany lasu w Treblince. W tym roku natomiast opracowana została planszowa wersja wystawy, by mogła ona zaistnieć w mniejszych ośrodkach, w szkołach i domach kultury, niosąc prawdę o Zagładzie i kształtując wrażliwość młodych ludzi. W zamyśle ekspozycji w wersji planszowej będą mogły towarzyszyć wybrane artefakty - rzeźby ze spuścizny Samuela Willenberga.

Jesienią tego roku, taka wzorcowa realizacja stanie w nowo otwartym Centralnym Przystanku Historia IPN im. Lecha Kaczyńskiego przy ulicy Marszałkowskiej w Warszawie. Wystawie towarzyszyć będą warsztaty edukacyjne.

W uroczystościach uczestniczyli m.in. dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma dr Michał Trębacz, ocalała z Zagłady, wdowa po najdłużej żyjącym uczestniku buntu w Treblince Samuelu Willenbergu Ada Krystyna Willenberg, sekretarz stanu w w Kancelarii Prezydenta RP Andrzej Dera, wicemarszałek Senatu Maciej Żywno, minister Kultury Republiki Czeskiej Martin Baxa oraz dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej IPN Agnieszka Jędrzak.

Uczestnicy wydarzenia mogli wysłuchać również występu chóru Kameleon Dzielnicy Mokotów - „Pieśń Treblinki”.

Obóz w Treblince powstał w ramach akcji Reinhardt, w której mieli zostać zgładzeni wszyscy Żydzi z Generalnego Gubernatorstwa. Był to, obok Bełżca i Sobiboru, ośrodek natychmiastowej zagłady Żydów. Obóz w Treblince miał jedno zadanie: zgładzić jak najwięcej Żydów w jak najkrótszym czasie. Pierwszy transport Żydów z getta warszawskiego przybył do Treblinki 23 lipca 1942 roku. Do sierpnia 1943 roku Niemcy wymordowali tutaj ok. 900 tys. osób. Większość z nich pochodziła z terenów Polski (z Warszawy, Białegostoku, Grodna, Kielc, Radomia, Łukowa, Częstochowy, Kozienic i wielu mniejszych miejscowości), ale także z Austrii, Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Grecji, Jugosławii, Niemiec i ZSRS. Wymordowano tu także dwa lub trzy transporty Romów.

2 sierpnia 1943 roku w niemieckim obozie zagłady w Treblince wybuchł zbrojny bunt, w którym wzięło udział ponad 800 uwięzionych. Zaatakowano strażników i podpalono zbiornik z paliwem. Kierownictwo obozu i sztab Akcji Reinhardt próbowało bagatelizować bunt i utrzymać go w tajemnicy, a późną jesienią 1943 r. okupant niemiecki przystąpił do zacierania śladów swoich zbrodni w Treblince II. Ucieczka podczas buntu udała się ok. 200 więźniom. Szacuje się, że końca wojny doczekać mogło nie więcej niż 100 spośród nich.

Ostatnim powstańcem z Treblinki był zmarły w 2016 r., pochodzący z Częstochowy Samuel Willenberg, który co roku wraz z bliskimi odwiedzał Polskę na rocznicę 2 sierpnia i brał udział w uroczystościach. Pozostawił po sobie artystyczną spuściznę - [cykl rzeźb ukazujących życie więźniów Treblinki i bunt, jaki podnieśli, by uratować godność](#). Wystawa zgodnie z wolą autora ostatecznie znajdzie się w nowo wybudowanym pawilonie muzeum. 1 sierpnia 2023 roku na kamienicy przy ulicy Marszałkowskiej 60 została odsłonięta sfinansowana przez Instytut Pamięci Narodowej [tablica upamiętniająca Samuela Willenberga i jego ojca Pereca](#).

Wystawa „Obraz Treblinki w oczach Samuela Willenberga”

W styczniu 2020 roku Instytut Pamięci Narodowej sprowadził z Izraela do Polski kolekcję 15 rzeźb Samuela Willenberga. Pomimo ogólnoświatowej pandemii, projekt zaistniał w świadomości Polaków, także za sprawą stworzonego przez nas wirtualnego spaceru po wystawie (<https://lastwitness.eu/>) i proponowanych on-line warsztatach dla młodzieży na temat ujęć Holokaustu w sztuce. Gdy już było to możliwe, ekspozycja, uzupełniona o cytaty ze wspomnień

Autora w językach angielskim, polskim i hebrajskim, gościła w kilkunastu lokalizacjach w całej Polsce, także w miejscach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych: w Bełżcu, Sobiborze i Majdanku.

Rzeźby Samuela Willenberga przedstawiają codzienność życia w obozowym piekle. Artysta oddaje głos pojedynczym ofiarom, uwiecznił w rzeźbie również sceny zbiorowe – tj. bunt w obozie (2 sierpnia 1943 r.) czy ucieczkę garstki ocalałych więźniów.

Ekspozycję wraz z projektem edukacyjnym na kanwie prac Willenberga zrealizowano dzięki życzliwości i zaufaniu, jakim obdarzyła Instytut Pamięci Narodowej wdowa po artyście Ada Krystyna Willenberg, która kontynuuje dzieło swojego męża w imię zachowania pamięci o Zagładzie, zwłaszcza wśród młodych pokoleń.

Biuro Współpracy Międzynarodowej IPN będzie prezentować wystawę w byłych obozach koncentracyjnych oraz miejscach pamięci na terenie Niemiec. Do realizacji tego przedsięwzięcia IPN zyskał już przychylność Ambasady Niemiec w Warszawie. W dalszej kolejności wystawę będzie można zobaczyć m.in. we Francji oraz w USA.

Zgodnie z ostatnim życzeniem Artysty wystawa docelowo ma znaleźć swoje miejsce na terenie Muzeum niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady i obozu pracy (1941-1944) w Treblince.

Przeczytaj więcej:

►[Artur Podgórski: Obóz zagłady w Treblince](#)

►[Paweł Błazewicz: Bunt w Treblince II](#)

►[Maciej Kwaśniewski: Bojownik w piekle i jego niezwykle rzeźby](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)